

EN BISKOP SOM DØMTE OG EN KVINNE SOM BLE DØMT 120275

I 1957 skrev Marie Hamsun et brev til biskop Eivind Berggrav om virkningen av hans pamflett «Folkedommen over NS». Tore Hamsun nevner dette brevet i sin bok: «Etter år og dag» utgitt i 1990. Tore Hamsun sier følgende:

Forfulgt som hun ble i denne tiden, offentlig og i privat regi, hun hadde allikevel et klart blikk for den urett som, etter hennes mening, ble begått, også overfor andre. Hun fortalte meg ikke alltid om ting hun hadde fore, og av og til kunne hun overraske meg med slike fremstøt som for eksempel brevet til biskop Berggrav. Det, og biskopens svar, fikk jeg først lese da korrespondansen var over.»

Hr. Biskop Eivind Berggrav

Verden er full av uløste problemer, det problemet jeg ikke kan unnlate å skrive til Biskopen om er vel ikke det største i dag. Men for mig, som mor og bestemor, overskygger det imidlertid alt.

Jeg er meget gammel, De er, såvidt jeg vet omtrent på samme alder. Vi sitter begge i døds-cellen, og vi kan bli avhentet hvert øyeblikk. Det er denne felles situasjon som får meg til å skrive, med et lite håp om at De vil tenke over min henvendelse.

De bærer - som De sikkert vet - en meget stor skyld for at «folkets rettsbevissthet» kunne skeie så ut som den gjorde etter 1945. Med kirkens høyeste autoritet i ryggen fulgte man tryggere hatets og hevnsens lov i stedet for kjærlighetens evangelium. Var det nødvendig i Deres øyne at tusener på tusener av almindelige bra mennesker, ofte verdifulle mennesker, skulle trampes ned for fote? Jeg skal ikke utbrede meg om

dette emne, jeg tror ikke det er ukjent for Dem hvilken uverd-dig form det fikk, dette opp-gjør med oss som hadde et an-net syn på situasjonen og en annen politisk mening enn seierherrens.

Men nu i dag - er ikke nu så meget kommet frem av nye kjennsgjerninger og nye vur-deringer omkring 9. april, at De måtte kunne ha grunn til å revidere Deres Folkedom over NS?

Jeg taler ikke for meg selv, jeg er 76 år. Men jeg tenker på alle de barna - blant dem naturligvis mine kjære 8 barnebarn - som nu i skolen skal læres opp til å ringeakte sine foreldre og besteforeldre, som de kanskje har sett opp til, kanskje med grunn. Det skaper en konflikt i barnesinnet som kan gjøre det meget vanskelig for dem i li-vet. Det kan også lett gå på karakteren løs hos dem, det kommer an på hva slags stoff de er av. Det kan skape aso-siale mennesker av dem.

Det gjorde inntrykk på meg at Halvdan Koht gikk så langt i selverkjennelse i sin bok. En redusert utenriksminister har som menneske ikke tapt på det.

Jeg tror fullt og fast at om De fant å kunne innrømme at De gikk for vidt den gang, så ville De også vinne stort på det i et historisk perspektiv sett. For respekten for rettsoppgjøret er i sterkt avtagende.

Og dette først og fremst:

Ville De ikke da selv fri-modigere kunne møte til det siste forestående rettsopp-gjøret? For det første og største av budene er det om kjærlighe-ten.

Jeg ber Dem ikke ta dette brevet ille opp. Jeg kunne ikke la være å skrive til Dem, jeg har prøvet å være kortfattet og ikke trette Dem med argumenter for mitt syn. Sånne kan jo Bisko-pen lese mange nok og ofte nok av i dag.

*Deres ærbødige
Marie Hamsun*

Hun fikk følgende svar, datert Oslo 8. januar 1958.

Fru Marie Hamsun.

Som De kan tenke Dem har jeg i årenes løp fått nokså mange brev (og personlige henvendelser) fra tidligere NS-folk som har villet prøve å få mig på «rett kjø», men ikke noe brev har vært skrevet i en så nobel ånd og så behersket som Deres. De ber mig «ikke ta det ille opp». Tvertimot! Det gjorde mig godt.

Jeg svarer Dem like ut, slik som det har vært for mig: Den tid da anfallene på mig var på det hissigste, ba jeg en ekstra sindig mann om å lese igjen-nom det jeg hadde skrevet i 1945 og si mig sin oppriktige mening om han mente der var

noe som jeg burde overveie å «ta tilbake». Hans svar var ikke avgjørende for mig, men det styrket min overbevisning; at jeg ikke kunne og heller ikke burde ta noe i mig igjen. Det fikk stå om jeg så skulle falle på det.

Dette betyr ikke at jeg mener rettsoppgjøret i alle deler ble riktig utført. Jeg har selv i sin tid vært hos myndighetene og anbefalt revisjoner som ulykkelige NS-folk hadde fore-lagt mig. Men la oss ikke gå inn på hele det kapitlet. De har i alle fall rett i at jeg får ta mitt ansvar.

- Men en ganske annen ting:

De hadde nære på fått et brev fra mig for lenge siden: Da jeg hadde lest Deres erindringer fra oppveksten, syntes jeg at jeg kjente Dem så godt at jeg kunne skrevet og takket. Det var en berikelse for mig, også ved hele måten De skrev på.

De har tre års forsprang på mig, men jeg er nok likevel mer nær grensen - med alle de plager og sykdommer jeg nå blir behandlet for. Nyåret har bragt noe bedring, og så håper jeg igjen.

La mig få lov til også å ønske Dem alt godt i det nye år.

*Deres ærbødige
Eivind Berggrav*

38

"Det var mange som svek uten å være medlemmer av N.S. og det var mange av N.S. som ikke var landsforrædere"
(Major O.H. Langeland i boken "Dømmer ikke", Heim og Samfund A/S 1948. Tidl. milorgsjef i Oslo)